

Abstracte

Robert Offner

Însemnările în limba germană ale Bibliei lui Hans Jordan, cetățean clujean din secolul al XVI-lea

Cuvinte cheie: *Thomas Jordanus von Klausenburg – protomedic al Moraviei - Hans Jordan – Biblia familială – genealogia familiei Jordan – alegerea consiliului orășenesc la Cluj în 1535*

Thoma Jordanus von Klausenburg (1540-1586) a fost unul dintre cei mai renumiți medici și oameni de știință originari din Transilvania. A activat în Brno în calitate de protomedic ales al Moraviei. Izvorul prezentat, notele tatălui său, Hans Jordan înscrise în Biblia (Strassbourg, 1525) familiei completează biografia medicului cu date noi, cum ar fi data exactă a nașterii sau numele părinților. Cercetarea textelor de către dialectologi (specialiști din Viena, Regensburg și Sibiu) permit afirmația că tatăl a imigrat din regiunile sudice ale Germaniei în Transilvania. Manuscrisul oferă indicii privind dialectul și regiunea de origine, despre alegerile consiliului orășenesc din Cluj în anul 1535 când tatăl a intrat în rândul centumvirilor clujeni. Autorul prezintă o biografie completă împreună cu descendența reconstituită a familiei.

Bogdándi Zsolt

Sașii și Tabla Princiară în secolul al XVI-lea

Cuvinte cheie: Transilvania, Perioada Principatului, scaun de judecată, Tabla Princiară, sașii, litigii

Studiul de față prezintă sistemul judiciar central din Transilvania, care a suferit modificări după reîntoarcerea din Polonia a tânărului rege ales și a mamei sale în 1556, precum și relația dintre Tabla Regală/Voievodală/Princiară (*Tabula iudiciaria*) și comunitatea privilegiată a sașilor din Transilvania. Pe baza izvoarelor arhivistice am putut constata că Tabla Princiară avea competență în judecarea litigiilor sașilor, fiind forul la care se puteau apela cazurile discutate în fața Universității Sașilor din Sibiu. Din cauza faptului că sașii nu aveau propriul termen de

judecată, cazurile apelate de la Universitate se discutau de către Tabla Princiară în timpul congregațiilor ținute în diferite orașe. Sașii puteau face recurs de la Tablă la scaunul de judecată al „prezenței personale” (*personalis presentia*) unde uneori principele judeca chiar personal cazul împreună cu consilierii săi. Ședințele acestei curți se țineau cu ocazia termenelor de judecată (așa numitele termene octavale) și când se aduneau stările (*congregatio*). S-a putut constata că în majoritatea cazurilor ajungeau în fața Tablei litigii în care una dintre părți – îndeobște reclamantul – nu făcea parte din comunitatea săsească (nobili și secui din comitatele și scaunele învecinate). Arareori găsim procese în care amândouă părți litigante proveneau de pe Pământul Crăiesc.

Pakó László

Activitatea judecătorească a Transilvaniei premoderne dintr-o perspectivă diferită. Date din corespondența procuratorului Luca Pistaki (1567-1595)

Cuvinte cheie: *Principatul Transilvaniei, instituții juridice, Tabla Princiară, Cancelaria Princiară, procurator, corespondență, sașii din Transilvania, Bistrița, districtul Bistriței*

Prin analiza corespondenței lui Luca Pistaki, un procurator din Transilvania premodernă, cu magistratul orașului Bistrița dintre anii 1567 și 1595 studiul aduce date noi legate de activitatea judecătorească a Transilvaniei și despre viața profesională și privată a unui procurator din epoca premodernă. Caracterul aparte al scrisorilor constă în faptul că acestea nu abordează temele menționate din punctul de vedere al autorităților care au controlat sistemul judecătoresc, ci din punctul de vedere al celor care au participat la activitatea de judecată din postura de litiganți sau ca reprezentanți legali ai acestora. Mai mult de jumătate dintre scrisori conțin date despre procesele orașului Bistrița purtate la termenele de judecată ale Tablei Princiare cu nobilii din comitatele învecinate. Aceleași scrisori detaliază unele aspecte ale activității Tablei Princiare, ale activității de zi cu zi a lui Pistaki la aceste termene și ale emiterii de documente a Cancelariei Princiare. Într-un număr mai restrâns s-au păstrat de asemenea scrisori care prezintă anumite aspecte din activitatea instanțelor de judecată ale comitatelor, respectiv din procesele orașului reprezentate în fața lor de Pistaki. Alte misive arată că la cererea magistratului bistrițean Pistaki le-a oferit consultanță în probleme judecătorești chiar și în cazuri în care nu a fost reprezentantul

legal al orașului. Sporadic găsim fragmente legate și de viața privată și de membrii familiei procuratorului, sau detalii despre știri sau evenimente cu caracter general, care puteau influența viața internă sau relațiile politice ale orașului și districtului. Informațiile adunate subliniază faptul că, bazându-se pe experiențele dobândite ca notar al Cancelariei Princiare, apoi ca procurator, Luca Pistaki a cunoscut în detaliu întreg sistemul judecătoresc al țării și personajele angrenate în acest sistem, și a fost mult mai bine informat despre legile țării, despre cutume, despre deciziile Dietelor, sau chiar despre privilegiile sașilor transilvăneni în general, respectiv ale orașului sau ale localităților districtului Bistriței în particular decât înșiși membri magistratului orășenesc.

Fejér Tamás

Izvoare privind relațiile politice dintre Transilvania și Țara Românească la sfârșitul secolului al XVI-lea

Cuvinte cheie: *Transilvania, Țara Românească, relații politice, Sigismund Báthory, Mihai Viteazul*

Scopul acestui studiu este de a prezenta surse istorice noi referitoare la relațiile politice dintre Principatul Transilvan și Țara Românească, respectiv dintre principele Sigismund Báthory și voievodul Mihai Viteazul. Primul document cuprinde textul tratatului încheiat la 20 mai 1595 între Sigismund Báthory și Mihai Viteazul, potrivit căruia Țara Românească a recunoscut suzeranitatea principelui Sigismund Báthory. Documentul a fost publicat de mai multe ori, această versiune a textului însă nu a văzut lumina tiparului până la acest moment. Documentul următor, datat tot la 20 Mai 1595, prezintă numirea lui Mihai Viteazul de către Sigismund Báthory ca voievod al Țării Românești *vita ipsius durante*. În același document principele a stabilit veniturile voievodului, și a donat proprietățile voievodului din Țara Românească lui Mihai Viteazul, respectiv urmașilor săi legitimi pe linie masculină. Textele celor două documente s-au păstrat într-un formular al cancelariei princiare de la sfârșitul secolului al XVI-lea. Ultimul document, care sub formă de rezumat de limbă latină este deja cunoscut cercetătorilor, este publicat in extenso pentru prima dată. Această poruncă de punere în stăpânire (*litterae introductoriae*) din 16 Aprilie 1596 se referă la câteva sate și părți de sate din comitatul

Dăbâca, care au fost donate de către Sigismund Báthory voievodului și consilierului princiar Mihai Viteazul.

Kármán Gábor

Turcii la masă, turcii în oraș. János Bocatius și imaginea turcilor în Ungaria

Cuvinte cheie: *imaginea turcilor, Buda, misivă, István Bocskai*

Studiul analizează imaginea conturată despre turci a lui Johannes Bocatius (1569-1621) în lucrarea intitulată *Relatio vel epistolica commemoratio*. Este vorba de întâlnirea în tabăra de pe câmpia Rákos (în apropiere de Pesta) a marelui vizir cu principele Ștefan Bocskai, respectiv de vizita în cetatea Buda a autorului. Imaginea despre turci a autorului este o construcție dinamică în patru ipostaze. Imaginea inițială a turcului barbar și înspăimântător este modificată prin constatările concrete ale autorului privind esența umană a celor întâlniți; această imagine este apoi modificată de rezervele formulate în cursul ospățului comun, iar imaginile oglindind distrugerea reședinței regale de odinioară motivează o puternică delimitare. În acest mod imaginea despre turci formulată de un membru al suitei princiare, al vasalului otoman poate fi interpretată drept un manifest politic.

Dáné Veronka

Ramura necunoscută a unui clan de cubiculari: familia Bornemisza din Cluj

Cuvinte cheie: *Funcționari ai trezoreriei, cubiculari, Cluj, Rákóczi György, trezorerie, cariere, finanțe, administrație*

Acest studiu își propune continuarea cercetărilor lui Zsolt Trócsányi privind funcționarii de rang inferior din Oficiul Trezoreriei numiți cubiculari (*cubicularius*) și prezentarea rolului acestora în administrarea finanțelor Principatului. Lucrarea parcurge cariera lui László Bornemisza și a fraților lui Gergely și Ferenc proveniți dintr-o familie patriciară din Cluj, deasemenea a celui care probabil a fost o rudă a acestora, Tamás Bornemisza din Cluj. În urma cercetării s-a stabilit

că László împreună cu fratele lui mai tânăr Ferenc au devenit catolici în urma influenței iezuiților, au studiat probabil la universități din afara țării și nu au activat niciodată în administrarea finanțelor ci mai degrabă în diplomație. Principele Gábor Bethlen l-a trimis pe László în calitate de sol la Viena și la Poarta Otomană de mai multe ori, în timp ce Ferenc a jucat un rol important în relația cu Franța și cu Poarta (tot el l-a însoțit pe nepotul principelui, Péter Bethlen pe parcursul călătoriei de studii). Cariera ambilor frați s-a încheiat când noul principe, György Rákóczi a inițiat procese împotriva cumnatului lor, Kristóf Bálintffy. În timp ce cubicularul László era diplomat, o rudă de-a lui, Tamás lucrase în administrația financiară. Istoria familiei Bornemisza arată clar că deși termenul ”cubicularius” desemnează o persoană care activează în domeniul finanțelor, totuși, fiind oameni ai curții princiere puteau avea și numeroase alte obligații. O diferențiere mai detaliată a acestor obligații specifice poate fi realizată doar prin studiul carierelor individuale ceea ce necesită continuarea cercetărilor.

Mátyás Rauch Petra

Administrarea trezoreriei în perioada principelui Bethlen

Cuvinte cheie: *prefect princiar, Toma Debreczeni, praefectus absolutus, Principatul Transilvaniei*

Studiul, pe baza datelor adunate privind dregătoria prefectului princiar prezintă deciziile luate de către principele Gabriel Bethlen în legătură cu administrarea finanțelor statului transilvan, încercând să găsească explicații la motivațiile acestor decizii.

Cercetarea nu poate fi considerată încheiată, deoarece considerațiile noastre privind funcția și atribuțiile prefectului se bazează pe documentele legate de un singur prefect, Toma Debreczeni. În izvoare dregătoria lui apare sub denumirea de *praefectus absolutus*, iar cele mai importante atribuții erau următoarele: administrarea domeniului princiar, reprezentarea drepturilor princiare, menținerea legăturilor cu orașele din Principat. Prin crearea acestei funcții s-a urmat cel mai probabil modelul administrației finanțelor din Ungaria.

În cursul cercetării am reușit să identificăm o dregătorie nouă, cea a prefectului trezoreriei, amintit ulterior ca tezarar. Putem afirma că această dregătorie a devenit permanentă de la sfârșitul perioadei Bathoreștilor fiindu-i subordonați câțiva funcționari de rang inferior.

Szalai Ágnes

Contribuții la cunoașterea activității lui Pál Inczédi în timpul domniei Apafi Mihály I

Cuvinte cheie: *Mihály Apafi, Pál Inczédi, curtea princiară, administrație fiscală*

În pofida faptului că Pál Inczédi a fost unul dintre personajele importante în Principatul Transilvaniei la sfârșitul secolului 17, cariera lui este puțin cunoscută de către istorici.

Și-a început cariera la curte fiind valet al principelui Mihály Apafi I. Mai târziu a avansat în ierarhia curții devenind secretarul prințesei Anna Bornemissza. Apoi – cu siguranță datorită încrederii cuplului princiar – a câștigat una dintre cele mai importante poziții de la curte, cea de majordom (*thesaurarius aulici*).

Pe lângă serviciul de la curte Inczédi a deținut funcții importante și în cadrul administrației fiscale. Inițial i s-a acordat rolul de a administra dijma sașilor în calitate de *supremus decimator*, mai târziu a câștigat una dintre cele mai importante funcții din domeniul finanțelor, cel de *praefectus*.

A avut însă și alte roluri în viața politică, fapt ce arată extraordinara lui influență. Pe de o parte a activat în domeniul juridic ca asesor al Tablei princiare și jude ales (adică jude tocmit și ales de către părțile aflate în litigiu), pe de altă parte spre sfârșitul domniei lui Apafi era o prezență permanentă în curtea principelui, unde a organizat nivelul superior al guvernării.

Scopul acestui studiu este acela de a prezenta pas cu pas detaliile mai sus menționate ale carierei lui Pál Inczédi în curtea princiară și în guvernarea centrală a principatului transilvanic. Am încercat să identific obligațiile care decurgeau în legătură cu diferitele funcții ocupate și titluri deținute de către Inczédi, precum și să prezint diferitele donații pe care le-a obținut pentru serviciile efectuate.